dmencore

DE KEUZE VAN DE MORGEN ★★★★★ Niet te missen ★★★★ Zeer goed ★★★ Voor de liefhebber ★★ Matig ★ Geeuw

● maandag: pop&rock ● dinsdag: jazz, klassiek en wereldmuziek ● woensdag: film ● donderdag: podium ● vandaag: expo

EXPO VAN DE WEEK

KMKG geeft Belgische art nouveau en art deco de ruimte die ze verdient

Vazen met ronkende namen

Design ● Art nouveau

De hoofdstad van de art nouveau? Vergeet Barcelona, Nancy, Glasgow, Wenen, Turijn. De meest vernieuwende stijl van het einde van de negentiende eeuw ontsprong in Brussel. Ongelovige Thomassen moeten maar eens door de stad struinen, en zeker ook een kijkje nemen in de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, in het Jubelpark, dat zijn naam niet gestolen heeft.

DOOR ELIANE VAN DEN ENDE

Een klein kristallen bord in een toonkast. Het is een onopvallend, kitscherig, blauw en geel glazen schaaltje van de fabriek Val-Saint-Lambert. Dat gele glas is het resultaat van het aanwenden van uranium. Uranium uit Kongo, oorspronkelijk het privéwingewest van Leopold II, die het begin twintigste eeuw overdroeg aan de Belgische staat. Bij Val-Saint-Lambert werkten niet alleen topambachtslui, maar ook ingenieurs die de samenstelling van het glas in het oog hielden. Dit kleinood vat de Belgische art nouveau samen: het versmelten van vakmanschap, nieuwe technologieën, materialen, en politieke en maatschappelijke visies. Art nouveau is in België niet zomaar een nieuwe fase in de (decoratieve) kunsten. De stijl vertolkt de drang naar een nieuwe, nijvere natie en wil het bestaansrecht van de burgerij promoten.

1895 is de officiële startdatum. Samuel Bing opende dat jaar in Parijs zijn winkel met *"Objets d'Art Nouveau"*. Twee jaar voordien al ontwierp Victor Horta de huizen voor twee universiteitsprofessoren, Autrique en Tassel, in de *'stillekes aan'*-stijl, zoals de nieuwlichterij in Brussel werd genoemd. Paul Hankar bouwde datzelfde jaar een eigen woning en twee jaar later bouwde ook Henry Van de Velde zijn Bloemenwerf in Ukkel. Het zijn doordachte optrekjes waarbij functionaliteit primeert boven opsmuk, en waarbij het hele pand van kelderkeuken tot bestek, en in het geval van Henry Van de Velde zelfs het kleed en de juwelen van de vrouw des huizes, werden ontworpen. "Kunst en toegepaste kunsten mag je evenwel niet met dezelfde maatstaven bekijken", zegt conservator Werner Adriaenssens, "siervoorwerpen hebben een meer leesbare symboliek. Het is verkeerd om ze als schone kunsten te interpreteren. 'La Caresse du Cygne' (de streling van de zwaan) is zo een titel die pas later aan dat werk van Philippe Wolfers werd toegekend omdat men hem als kunstenaar ging beschouwen, maar eigenlijk had hij simpelweg een decoratief werk gemaakt. Zoals ook vazen in de catalogi gewoon vazen werden genoemd en pas later een ronkende naam kregen." Op oude foto's is trouwens te zien dat er inderdaad ivoren slagtanden met bloemen werden gevuld. Die foto's dateren van de koloniale tentoonstelling van 1897 in Tervuren toen België met de vruchten van Kongo te koop liep. Kunstenaars kregen gratis ivoor, tropisch hout en andere koloniale waren, en zo ontstonden 'kunstwerken' als 'Civilisation et Barbarie', een olifantentand geprangd in zilverwerk die als documentenhouder diende, en het 'Kongolees (geschenk)album'. Beide siervoorwerpen werden verloren gewaand, maar doken opnieuw op en konden met sponsoring worden aangekocht. Nog een aanwinst, met de steun van de Koning Boudewijnstichting, is het bureau met kast dat Victor Horta voor de internationale tentoonstelling van Turijn in 1902 bedacht en waarvoor hij het ereteken van de Italiaanse kroonorde opgespeld kreeg.

Het mooiste achterwerk

Al dat precieus is tegenwoordig zelden te bewonderen, maar daar komt verandering in. Want zopas kregen de Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis van het Fonds Inbev-Baillet Latour een genereuze schenking van anderhalf miljoen euro (omgerekend 60 miljoen oude Belgische franken). Dat bedrag wordt aangewend om de Belgische art nouveau en art deco tegen 2010 op een frisse manier te tonen. De vier zalen voor art nouveau en de twee ruimtes voor art deco krijgen bovendien een historische omkadering voor het brede publiek. En die historische achtergrond is voor conservator Werner Adriaenssens essentieel, zowel in de aankooppolitiek, de dossiers en het museaal beleid. Ook de logica van het verglijden van de zwierige lijnen van de art nouveau naar de veel sobere en strakkere lijnvoering van de art deco, die vooral tijdens het Interbellum floreerde, maar in praktijk al veel vroeger opdook. Want op de wereldtentoonstelling in Gent in 1913 toonde Albert Van Huffel (de latere architect van de Basiliek van Koekelberg), een indrukwekkende eetkamer. Nu pronkt het ensemble met een ronde maar uittrekbare eettafel voor 24 gasten in het Jubelpark. Tafel, stoelen en buffet zijn tegelijkertijd imposant en geraffineerd, met de kostbare palissander, macassar, ebbenhout en kleine parelmoerdropjes. Nog strakker geometrisch en nog verfijnder is het ensemble 'Gioconda', waarmee Philippe Wolfers in 1925 op de 'Exposition Internationale des Arts décoratifs et Industriels Modernes' in Parijs de allergrootste onderscheiding wegkaapte. 'Gioconda' was een unieke eetkamer met buffetkast, tafel, maar ook borden, glasservies en bestek. Verpersoonlijking van 'Gioconda' was een bronzen beeld van een naakte deerne die in Parijs de commentaar ontlokte: *"La Belgique nous montre le plus beau derrière du monde."*

> Art nouveau was een versmelting van vakmanschap, technologie en een maatschappelijke en politieke visie

FOTO'S RV

Tot 22 februari toont de tentoonstelling *Art Nouveau en Maatschappij* de aanwinsten van de laatste tien jaar van het Koninklijk Museum voor Kunst en Geschiedenis in het Brusselse Jubelpark. Daar wordt ook een film vertoond die de stroming in zijn context plaatst. Meer info op www.kmkg.be en www.artnouveau-net.eu

ONZE AANRADERS

★★★★★

Luxe & decadentie. Leven aan de Romeinse goudkust in Museum Het Valkhof, Nijmegen. (tot 4/1/09)
Een verbluffend mooie expositie over de welgestelde Romeinen met schatten uit Pompeji, Herculaneum en Napels.

Plissart, Dauphin en Marker in FotoMuseum, Antwerpen (tot 4/1/09).
Retrospectief van de Belgische fotografe Marie-Françoise Plissart, schatten van de discrete Gerald Dauphin en de eigenzinnige nouvelle vaguefilmmaker Chris Marker. Een driegangenmenu.

★★★★

Come to Me. Marie-Jo Lafontaine in Botanique, Brussel (tot 22/2/2009)
Een imposante expo vol erotiek, verleiding en lust. Water en vuur, liefde en geweld. Dans als trance. De schoonheid en kwetsbaarheid van het lichaam.

Vlaamse wandtapijten

in Kunsthal Sint-Pietersabdij, Gent (tot 29/3/09)
Het gebeurt zelden of nooit dat zoveel wandtapijten van zo'n kwaliteit samengebracht worden in één tentoonstelling.

Annie Leibovitz in National Portrait Gallery, Londen (tot 1/2/09)
Leibovitz is een van de beroemdste levende Amerikaanse fotografen. Ze toont in Londen haar weinig verhullende persoonlijke foto's tussen die van sterren en machthebbers.

Van Dyck in Musée Jacquemart-André, Parijs (tot 25/1/09)
Van Dyck krijgt een sfeervol eerbetoon als de revolutionaire schilder van het aristocratische raffinement, de zeventiende-eeuwse portrettist van de 'rich and famous'.

Boeddha's glimlach in Bozar, Brussel (tot 18/1/09)
Een voorheen zelden getoonde wereld van prachtige stukken in erg diverse materialen die mededogen, troost en rust uitstralen. Wonderlijke objecten die haast twee millennia omspannen.

Francis Bacon in Tate Britain, Londen (tot 4/1/09)
Liefde, lust en lijden. Het leven volgens Bacon in een tentoonstelling die je keel dichtschroeft. 'Welcome to his nightmare'.

MuHKA stelt verzamelde posters van Panamarenko tentoon

Met de tentoonstelling *Panamarenko Posters* presenteert het Museum voor Hedendaagse Kunst in Antwerpen (MuHKA) een bijna exhaustief overzicht van alle posters die Panamarenko's werk hebben aangekondigd.

De collectie werd samengesteld met archiefstukken van de archivaris van de Antwerpse kunstenaar en omvat een honderdtal posters. Ze gaat chronologisch van de aanplakbiljetten uit 1965 tot de poster van zijn laatste grote retrospectieve in 2005. "Het is nog nooit eerder gebeurd dat al Panamarenko's posters als geheel worden vertoond", zegt Hans Willemse van de vzw Panamarenko Collectief, de verantwoordelijke van de tentoonstelling.

Het begint allemaal bij de affiches van de Antwerpse happenings, de openbare bijeenkomsten van kunstenaars eind jaren zestig. Panamarenko verzorgt de affichage van de evenementen. Met de toen nog beperkte mogelijkheden om beelden te drukken en te verspreiden, maakt de kunstenaar creatieve aanplakbiljetten die het informatieve combineren met het esthetische. Al snel ontpopt hij zich tot een van de betere afficheplakkers van Antwerpen. Willemse: "Om die reden vonden we dat de aanplakbiljetten ook effectief geplakt moesten worden. Daarom worden ze niet ingekaderd, maar op houten paletten geplakt. Uit dezelfde tijd stammen de twee enige handgeschilderde posters die de kunstenaar ooit maakte. Hoewel er nergens enige verwijzing te vinden is naar zijn latere installaties, zijn de aanplakbiljetten de topstukken van de tentoonstelling: speels en vrolijk zoals altijd, maar dit keer heel sober. Plat en klein ook, in tegenstelling tot de machines die hij later zal ontwerpen.

De overige posters vormen een overzicht van de aankondigingen van al zijn grote tentoonstellingen. In tegenstelling tot de happeningaffiches missen deze prenten wat authenticiteit. Alsof er een reclamebureau achter zit. "Toch zijn de meeste affiches door hemzelf mee ontworpen", verzekert MuHKA-directeur Bart De Baere. De hoofdbrok van de affiches bestaat uit een foto van een nieuw werk dat tentoongesteld wordt. Mooi vormgegeven, maar de nadruk ligt op het kunstwerk en, niet op de affiche. Dan gaat Panamarenko veel creatiever te werk op de affiche die zijn zonneauto Thermo Photovoltaic Energy Convector aankondigt: een foto van zijn atelier in Zwitserland met daarnaast het automobieltje, haast niet te zien door de dik vallende sneeuw. Maar de meest boeiende affiches zijn degene die het werkproces van Panamarenko duidelijk proberen maken. Veel posters tonen schetsen, vaak onbegrijpbaar voor buitenstaanders. De Baere: "Inderdaad, bij Panamarenko staat het gebeuren en het creeëren centraal, maar vaak is het gewoon heel makkelijk voor hem geweest. Wanneer er iemand langskwam in zijn atelier om de volgende poster te bespreken, gaf hij vaak gewoon wat schetsen mee."

FOTO BOB VAN MOL

■ MuHKA biedt een chronologisch overzicht van 1965 tot en met 2005.

Na *Atelier Panamarenko* in 2007 is *Panamarenko Posters* de tweede tentoonstelling van de kunstenaar sinds zijn voormalige atelier in de Biekorfstraat in Antwerpen aan de MuHKA-collectie werd geschonken. "We nog steeds zeer blij met de schenking, en deze tentoonstelling is een wederdienst."

Het is erg moeilijk om het belang van Panamarenko te onderschatten. "Het is zelfs zo dat we hem hier als basis zien voor wat moderne kunst eigenlijk is", zegt De Baere. "Er is een overeenkomst met het Museum voor Schone Kunsten om alles wat na de eerste happenings van Panamarenko verschenen is als moderne kunst te aanschouwen. Al wat daarvoor is verschenen, hoort niet thuis in een museum voor hedendaagse kunst."

(SK)

Panamarenko Posters, nog tot 18 januari in het MuHKA (Leuvenstraat 32, 2000 Antwerpen).